

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

XVII - 2021

UDK 902/904
ISSN: 1848 6363

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Jurjevska ulica 15
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavna i odgovorna urednica/Editor in chief

Katarina Botić

Tehnički urednici/Technical editors

Katarina Botić
Marko Dizdar

Uredništvo/Editorial board

Marko Dizdar, Hrvoje Kalafatić, Ana Konestra, Siniša Krznar, Andreja Kudelić, Bartul Šiljeg, Asja Tonc, Marina Ugarković, Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija), Vesna Bikić, Perica Špehar (Srbija), Miklós Takács (Mađarska)

Izdavački savjet/Editorial committee

Juraj Belaj, Saša Kovačević, Goranka Lipovac Vrkljan, Daria Ložnjak Dizdar, Branka Migotti, Ivana Ožanić Roguljić, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Tatjana Tkalčec, Željko Tomičić, Ante Uglešić, Snježana Vrdoljak

Lektura/Language editor

Katarina Botić i autori / Katarina Botić and authors (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Kristina Deskar, Marko Maras i autori / Kristina Deskar, Marko Maras and authors

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Dizajn/Design

REBER DESIGN
Umjetnička organizacija OAZA

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2021.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Izrađeno uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.
Made with the financial support of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia.

E-izdanja. Publikacija je dostupna u digitalnom obliku i otvorenom pristupu na <https://hrcak.srce.hr/aia>
E-edition. The publication is available in digital and open access form at <https://hrcak.srce.hr/en/aia>

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Prethodna priopćenja

8 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Rupe u mreži naselja sve manje: Bračevci – Baščine, novootkriveni neolitički kompleks kružnih utvrđenih naselja i srednjevjekovnog sela

17 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Istraživanja groblja kasnog brončanog doba u Dolini 2020. godine

22 **Andreja Kudelić**

Postupak izrade posuda iz kasnog brončanog doba na nalazištu Kalnik – Igrišće

33 **Antonela Barbir**

Slatkovodni školjkaši u prapovijesnim slojevima na lokalitetu Ilok – dvor knezova Iločkih

40 **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

Rezultati probnih arheoloških iskopavanja u Općini Lovas 2011. i 2017. godine

69 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prapovijesni grobovi na ravnome iz Nakovane na Pelješcu

82 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

Grob s položaja Gomile u Zakotorcu na Pelješcu

104 **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Tragovi tekstilne proizvodnje na Gradini Svete Trojice

CONTENTS

Preliminary reports

8 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Filling the network gaps: Bračevci – Baščine, new Neolithic circular enclosure and medieval village

17 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Excavations at the Late Bronze Age cemetery of Dolina in 2020

22 **Andreja Kudelić**

The process of making vessels during the Late Bronze Age at the Kalnik – Igrišće site

33 **Antonela Barbir**

Freshwater bivalve from the prehistoric layers at the site of Ilok – Dvor knezova Iločkih

40 **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

The results of the trial archaeological excavations in the Lovas Municipality in 2011 and 2017

69 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prehistoric graves on flat terrain from Nakovana on Pelješac

82 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

A grave at the Gomile site in Zakotorac on Pelješac

104 **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Traces of textile production on the Sveta Trojica hillfort

112 Lujana Paraman
Marina Ugarković

O „helenističkom“ pogrebnom nalazu s Čiova kod Trogira

112 Lujana Paraman
Marina Ugarković

On the “Hellenistic” burial find from Čiovo near Trogir

123 Ivana Ožanić Roguljić
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rimska ruralna naselja u okolici Donjeg Miholjca

123 Ivana Ožanić Roguljić
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rural Roman settlements near Donji Miholjac

133 Ivana Ožanić Roguljić
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rimsko ruralno naselje Lug kod Bjelovara

133 Ivana Ožanić Roguljić
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rural Roman settlement of Lug near Bjelovar

142 Ana Konestra
Goranka Lipovac Vrkljan

Privjesak s likom Harpokrata iz rimske keramičarske radionice u Crikvenici (Ad Turres, sjeverna Liburnija)

142 Ana Konestra
Goranka Lipovac Vrkljan

The Harpocrates pendant from the Roman pottery workshop in Crikvenica (Ad Turres, northern Liburnia)

152 Ana Konestra
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

Lokalitet na rtu Zidine u Loparu u kontekstu obalnih rezidencijalno-gospodarskih kompleksa otoka Raba

152 Ana Konestra
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

The site at the cape Zidine in Lopar in the context of coastal residential and commercial complexes of Rab Island

171 Tatjana Tkalčec

Keramičke čaše iz burga Vrbovca u Klenovcu Humskom

171 Tatjana Tkalčec

Ceramic cups from the medieval castle of Vrbovec in Klenovec Humski

185 Sebatijan Stingl
Marijana Belaj

Religijska medaljica pronađena u grobu 253 u Gori kraj Petrinje

185 Sebatijan Stingl
Marijana Belaj

The religious medal found in grave 253 at Gora near Petrinja

Pregledni radovi

193 **Snježana Vrdoljak**

Uljevne kape (Gusszäpfen) i značaj ostave Brodski Varoš (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

Metalni nalazi s nalazišta Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet kao tragovi vojne prisutnosti

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Zaštitna arheološka istraživanja „kuće Škoko“ u Starom Gradu na otoku Hvaru

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

O arheološkim istraživanjima ivanovačke kapele na lokalitetu Pakrac – Stari grad 2020. godine

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

O arheološkim istraživanjima lokaliteta Mukoš kraj Goriša 2020. godine

Stručni radovi

239 **Tea Kokotović**

Rezultati antropološke analize ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Mukoš kraj Goriša iz 2020. godine

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Oživljena povijest i komunikacija arheologije s javnošću

Review papers

193 **Snježana Vrdoljak**

Casting jets (Gusszäpfen) and the importance of the Brodski Varoš hoard (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

The metal finds from the site of Osijek – Barracks, Faculty of Education as traces of military presence

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Rescue excavation of “the Škoko house” in Stari Grad on Hvar island

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

On the archaeological excavations of the chapel of the Knights Hospitaller at the site of Pakrac – Stari Grad in 2020

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

On the archaeological excavation of the site of Mukoš near Goriš in 2020

Professional papers

239 **Tea Kokotović**

Results of the anthropological analysis of the osteological material from 2020 excavations of Mukoš site near Goriš

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Living history and the communication of archaeology with the public

Kratki izvještaji

255 Jere Drpić

Arheološko istraživanje segmenta ceste Moždenec – Sudovec na položaju Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; projekt dunavskog transnacionalnoga programa EU

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Short reports

255 Jere Drpić

Archaeological excavation of a segment of Moždenec – Sudovec road at the site of Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; EU Danube Transnational Programme

Additional scientific activity of the Institute

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Karta nalazišta

Map of sites

1. Ilok – dvor knezova Iločkih	12. Zvjerinjak
2. Općina Lovas	13. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
3. Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet	14. Crikvenica – Ad Turres
4. Bračevci – Baščine	15. Lopar – rt Zidine
5. Donji Miholjac	16. Gradina Sveta Trojica
6. Brodski Varoš	17. Goriš – Mukoš
7. Dolina	18. Čiovo
8. Pakrac – Stari grad	19. Hvar – Stari Grad
9. Petrinja – Gora	20. Pelješac – Nakovana
10. Bjelovar – Lug	21. Pelješac – Zakotorac
11. Kalnik – Igrišće	

Zaštitna arheološka istraživanja „kuće Škoko“ u Starom Gradu na otoku Hvaru

Rescue excavation of “the Škoko house” in Stari Grad on Hvar island

Pregledni rad
Klasična arheologija

Review paper
Classical archaeology

Primljeno/Received: 06. 09. 2021.
Prihvaćeno/Accepted: 24. 11. 2021.

EDUARD VISKOVIĆ
Kantharos d. o. o.
Ive Roića 61
HR-21450 Hvar
kantharos.hvar@gmail.com

MARINA UGARKOVIĆ
Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
marina.ugarkovic@iarh.hr

Tijekom 2020. godine hvarska tvrtka Kantharos d.o.o. provela je manje zaštitno arheološko istraživanje u Starom Gradu na Hvaru na poziciji tzv. kuće Škoko. Lokacija istraživanja nalazi se 50ak metara jugozapadno od lokaliteta Remetin vrt te svega nekoliko metara južnije od dokumentirane dionice južnog poteza bedema grčkog grada Farosa. Obrada pokretnog materijala izvršena je u suradnji s Institutom za arheologiju.

Ključne riječi: otok Hvar, Stari Grad, Faros, zaštitno iskopavanje (kuća Škoko), keramika, novac

In 2020 Kantharos, a private archaeological company from Hvar, conducted a small rescue excavation in Stari Grad on Hvar, on the site of the so-called Kuća Škoko. The investigated location is situated around 50 meters southwest of Remete vrt site, as well as several meters south of the documented portion of the southern fortification of the Greek city of Pharos. The post-excavation analysis of the finds was conducted in cooperation with the Institute of Archaeology.

Keywords: Hvar island, Stari Grad, Pharos, rescue excavation (house Škoko), pottery, coin

U sklopu projekta izgradnje stambenog objekta vlasnika Ines Škoko u Starom Gradu (k.č. 3235/1, k. o. Stari Grad) na otoku Hvaru, tijekom 2020. godine izvedeno je manje zaštitno arheološko istraživanje.¹ Lokacija istraživanja nalazi se 50ak metara jugozapadno od lokaliteta Remetin vrt odnosno nekoliko metara južnije od sačuvane i istražene dionice južnog poteza bedema grčkog grada Farosa (sl. 1–2). S obzirom da su svega dva metra udaljenosti od istočne strane kuće Škoko 2011. godine izvedena zaštitna arheološka istraživanja prilikom izgradnje nove trafostanice (Katavić, Jerončić

2012), tijekom čega su u oko 65 m² pronađeni višeslojni stratigrafski odnosi, pa se i na ovom terenu očekivala slična situacija. Tijekom tadašnjih istraživanja u 2011. godini definirane su stratigrafske cjeline koje su se grupirale u: gornji sloj oranice kontaminiran i ispremešan ljudskim djelovanjem, srednje kulturne slojevi s arheološkim nalazima te donje geološke slojeve sterilne crvenice i kamena živca (Katavić, Jerončić 2012: 688). Pronađeni su i lošije sačuvani ostaci kamene arhitekture koji indiciraju postojanje određenog objekta, s pripadajućim nalazima otpadnih jama, rupa od drvenih stupova te ostaci faze urušnja objekta s tragovima gorenja i ulomcima metalne troske, kao i većom količinom pokretnih nalaza (opeke, imbreksi, stolno i kuhinjsko posuđe, amfore,...) čija se preliminarna datacija smješta u radoblje od (4?) 3. do 1. st. pr. Kr. (Katavić, Jerončić 2012: 688–690).

¹ Arheološko iskopavanje je provela hvarska tvrtka Kantharos d.o.o. a trajalo je od 23. do 28. lipnja 2020. godine s ukupno 6 radnih dana. Radove su izveli arheolozi Eduard Visković i Marko Matković, a nacrtnu dokumentaciju izradila Tina Neuhauser Vitaljić. Ovaj rad je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost pod projektom AdriaCos (UIP-2020-02-2419).

Sl. 1 Pogled na Stari grad i položaj lokacije na kojoj je provedeno zaštitno istraživanje (podloga: Geoportra DGU; izradio: E. Visković)

Fig. 1 View of the Star Grad and the position of the site of the rescue excavation (base: Geoportra DGU; made by: E. Visković)

Sl. 2 Pogled na lokaciju kuće Škoko, prije arheoloških istraživanja (snimio: E. Visković)

Fig. 2 View of the location of the Škoko house before the excavation (photo by: E. Visković)

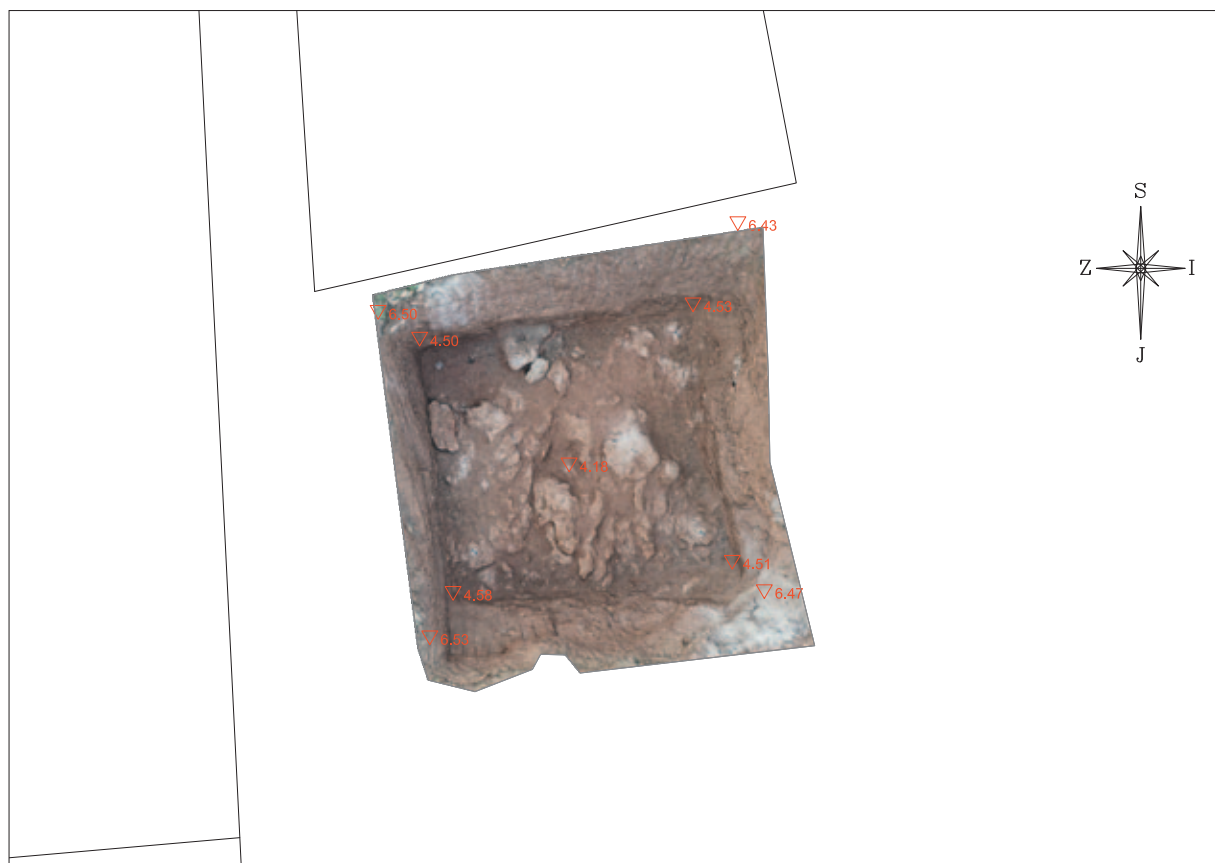

Usprkos neposrednoj blizini dviju sonde, ove iz 2011. i naše iz 2020., i činjenici da je jedina vidljiva razlika između njih u tome što je teren Škoko uzdignut u odnosu na istočni teren za više od 150 cm, tijekom arheoloških istraživanja *kuće Škoko* pronađeni su siromašniji stratigrafski odnosi, bez ostataka arhitekture ili drugih struktura. Arheološko istraživanje započelo je strojnim iskopom nasipa sonde veličine 3 x 3 m, uz nadzor arheologa. Površinski sloj oranice i svijetlosmeđeg nasipa (SJ 1), debljine 180 cm, bio je ispunjen rijetkim nalazima ulomaka keramike i otpada od grčkog do recentnog razdoblja. U nastavku je ručnim iskopom istražen kulturni sloj smeđe zemlje (SJ 2), debljine 10 do 15 cm, s brojnim ulomcima keramike iz grčko-helenističkog razdoblja, koji se prostirao u sjeverozapadnom dijelu sonde. U njegovom sjeverozapadnom dijelu dokumentiran je plitak sloj garaži (SJ 3) u kojem nije bilo arheološkog materijala. Ispod ovih slojeva nalazila se sterilna crvenica (SJ 5) i živa stijena (SJ 4), na dubini od 4,18 m n.v. (sl. 3–4). Među nalazima koji su pronađeni u površinskom sloju ističe se komad grčkog novca iz Dirahija, vjerojatno druge polovice 3. st. pr. n. e. (sl. 5).

Detaljnije su preliminarno obrađeni keramički nalazi iz kulturnog sloja (SJ 2), među kojima se nalaze ulomci finog stolnog posuđa, kućanskog posuđa od grublje pročišćene gline, kuhinjskog posuđa, pitosa i amfora (sl. 6). Na dijagnostičke dijelove posuda (obodi, dna, ručke) odnosi se 27 % sveukupno pronađenih ulomaka, a ostatak na ulomke stijenki tijela. Od drugih nalaza dokumentiran je samo jedan brončani čavlič.

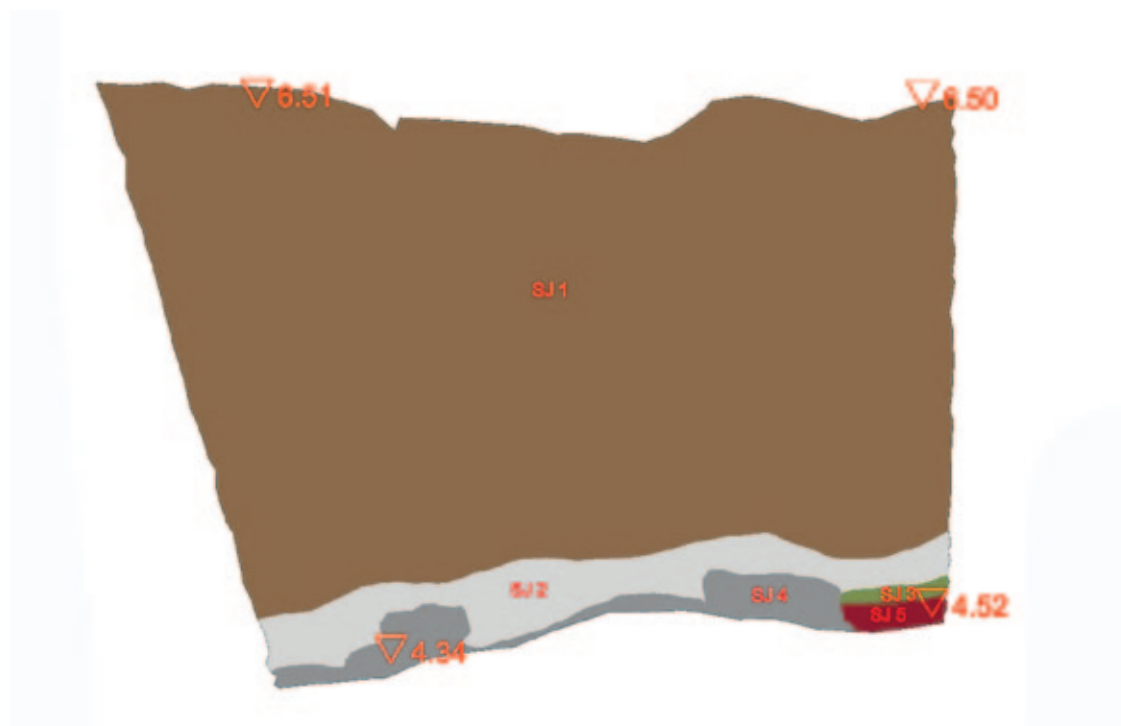
Većina finog stolnog posuđa može se povezati s razdobljem 4. i 3. st. pr. Kr. Među njima se ističu dva ulomka crvenofiguralne keramike 4. st. pr. Kr.; uz stijenku zatvorenog oblika, vrča (T. 1: 2), nešto bolje je sačuvan

obod po svemu sudeći većeg (južnoitalskog?) skifa tipa A (T. 1: 1). Slična profilacija izvijenog oboda svijetlo smeđe fature, s naslikanim ukrasom dvostrukih ovula s točkom u nizu između dvije paralelne linije objavljena je već prethodno s istraživanja u Farosu (Jeličić Radonić 1995: 62, 63, br. 2; 109, br. 1), dok se analogije bliskim inačicama same dekoracije na istočnom Jadranu mogu pronaći na nizu ulomaka raznih tipova posuda različite provenijencije (npr. Faros: Jeličić Radonić 1995: 64, br. 8, 10, 12; 94, b. 57; 95, br. 1; Isa: Ugarković 2019b: 25, br. 65.1; 46, br. 90.1; 69, br. 168.4; Sutilija poviše Trogira: Kirigin 2010: 46, 47; Radovin: Lisičar 1973: T. IX: 24; općenito o crvenofiguralnoj keramici na istočnom Jadranu: Miše 2015: 43–50; Ugarković 2019a: 58–70). Od slikane keramike kraju 4. stoljeća bi se mogao pripisati ulomak stijenke vjerojatno skifa s geometrijskom i vegetabilnom dekoracijom, od koje je sačuvan prikaz lista vinove loze (T. 1: 3). Više skifa koji pripadaju toj grupi, a ukrašeni su i motivom vinove loze, može se naći u Numani, gdje im se i pretpostavlja proizvodnja (Berti et al. 1996: 86, 88, 02.08, 143, 47.01), dok je njihova distribucija na istočnom Jadranu otprije posvjedočena primjercima otkrivenim u Nezakciju (Mihovilić 2002: T. 3: 6), Sutiliji (Kirigin 2010: 48–49, no. 6, Fig. 12d) i Krku (Konestra, Ugarković, in print). Preostali ulomci koji se atribuiraju slikanim keramičkim vrstama, pripadaju keramici tipa gnathia (T. 1: 5, 6). Riječ je o fragmentima stijenki donjeg dijela tijela dvaju različitih skifa, s vertikalnim kanelurama. Određeni indikatori poput zaobljenosti stijenke i izvedbe kanelura, indiciraju da se moguće radi o različitim produkcijama, međutim fragmentiranost ulomaka znatno onemogućava detaljniju analizu. S obzirom na izrečeno, datiraju se u širi period od početka 3. do 2. st. pr. Kr. (općenito o keramici tipa Gnathia detaljno kod Miše 2015).

Sl. 3 Završna situacija nakon istraživanja (izradila: T. Neuhauser Vitaljić)

Fig. 3 Situation after the excavation (made by: T. Neuhauser Vitaljić)

Sl. 4 Zapadni profil (izradio: E. Visković)

Fig. 4 Western profile (made by: E. Visković)

Sl. 5 Kasnoantički novac iz SJ 1 (snimio: E. Visković)

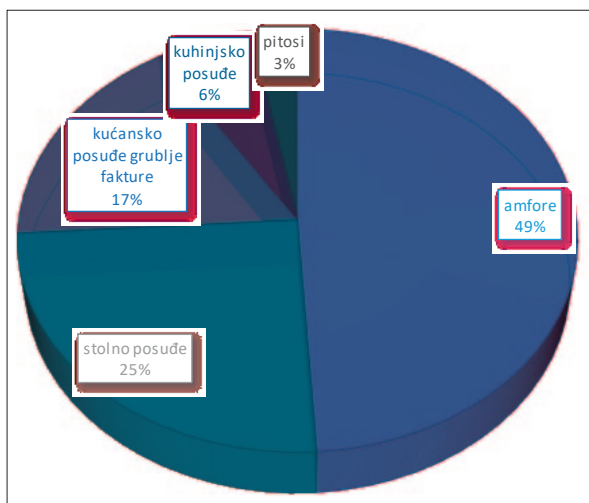
Fig. 5 Coin from late antiquity from SU 2 (photo by E. Visković)

Većinu stolnog posuđa karakterizira samo crni premaz, bez dodatne dekoracije, i prefragmentirano je za detaljniju analizu (o crnopremazanoj keramici na istočnom Jadranu, Šešelj 2010: 71–80; Miše 2015: 55–58; Ugarković 2019a: 85–97 i citirana literatura). Sačuvan je samo jedan ulomak jednostavnog oboda, vjerojatno čaše za piće svijetlo smeđe fakture s vidljivim bijelim primjesama (T. 1: 4). Konveksna stopa zaobljena s vanjske strane pri čijem je vrhu kanelura, izrađena je od roza fakture i premazana kvalitetnim crnim premazom koji nije pokrivaio udubljeno dno uz izuzetak stajace plohe (T. 1: 7). Ona, kao i profilirana stopa svijetlosmeđe fakture, također s kvalitetnim crnim premazom (T. 1: 8), podsjeća na stope klasičnog tipa kantara druge polovice 4. i ranijeg 3. st. pr. Kr. (za antičke primjerke, Rotroff 1997: 83–85). Preostali primjerci odnose se na različite inačice prstenastih stopa zatvorenih formi posuda odnosno raznolikih vrčeva. Uz morfološke varijante, razlikuju se i po boji fakture i izvedbi premaza. Na stopi koju karakterizira ružičasta faktura, crni premaz nije apliciran na donjem rubu stope (T. 1: 10), dok je slabije sačuvani crno-smeđi premaz na primjerku stope od žuto-

svijetlo smeđe fakture pokrivaio čitavu vanjsku površinu i unutrašnjost dna (T. 1: 9). Slabiji tragovi crvenog premaza uočeni su na ulomku s vertikalnim vanjskim rubom stope (T. 1: 11), koja određene analogije stope pronalazi u većim primjercima antičkog tipa skifa. Uz opisano, na dvjema ručkama od roze odnosno svijetlo smeđe fakture, s okruglim odnosno ovalnim presjekom, sačuvani su slabi tragovi crnog premaza (T. 1: 12–13).

Tri ulomka se datiraju u kasno 2. ili 1. st. pr. Kr. i pripadaju tzv. sivopremaznoj keramičkoj vrsti, od koje je sačuvan ulomak ruba tanjura s vertikalnim obodom (T. 1: 14). Bliske varijante ovog tipa tanjura među najpolularnijim su posuđem za serviranje hrane tijekom podmaklog 2. i 1. st. pr. Kr., što je evidentno iz niza primjeraka pronađenih duž istočne obale Jadrana (Konestra, Ugarković, in print, i navedene analogije; za južnoitalsku produkciju Yntema 2005: 26–30, form 4 and 5).

Među amforama se ističu obodi *Korint B* tipa, koji se datiraju okvirno u 4.–3. st. pr. Kr. te se pridružuju mnogobrojnim ulomcima ovog tipa amfori koji su prethodno pronađeni u Farosu (npr. Katić 2000:

S. 6 Keramički nalazi iz SJ 2 (izradila: M. Ugarković)

Fig. 6 Pottery finds from SU 2 (made by: M. Ugarković)

41–46; Kirigin 2018: 401–404). Uočavaju se razlike u morfologiji, ali i u fakturi, od oker-žutkaste, bez vidljivih primjesa (T. 2: 15), do nešto grublje pročišćene, crveno-narančaste fature s pretežno bijelim primjesama (T. 2: 16). Prvi primjerak sačuvan je dovoljno da se može konstatirati kako mu izostaje tipično rebro ispod oboda. Uz obode, amforama pripadaju i dvije ručke, elipsastog (T. 2: 17) do više više ovalnog presjeka (T. 2: 18), roze odnosno svijetlo smeđe-roskaste fature.

Kada je u pitanju *Korint B* amfora, može se reći kako se radi o prvom tipu vinske amfore koja se u zamjetljivijem broju pojavljuje na našem dijelu istočnog Jadrana, kako u grčkim tako i lokalnim zajednicama, kao rezultat sve popularnije konzumacije vina (Paraman, Ugarković, in print, i literatura u bilj. 89 i 90). Izvorna se proizvodnja vezuje uz jonsko-korkirski prostor, ali su lokalne inačice poznate iz mnogobrojnih središta (Koehler 1978; 1992; Whitbread 1995: 260–261; Göransson 2007: 89–97), među kojima u regionalnom kontekstu svakako valja istaknuti i sam grad Faros (Katić 2005: 51–59). Nedavne analize primjeraka ovog tipa amfore ukazale su na prisutnost jonsko-korkirskih/korintskih i mogućih južnoitalskih importa na našem dijelu Jadrana (Katić 2005: 52; Miše et al. 2019) te možemo generalno samo pretpostaviti da bi se naš prvi primjerak mogao vezati uz proizvode s tog područja (korkirsko-korintske, za sličan Katić 2009: 88, T. XXVII: 1). S druge strane, moguće je da crvenkasti ulomak grublje fature, čije opisne analogije

„blijedocrvenkaste fature sa sitnim bijelim dodacima“, otprije poznajemo iz Farosa (Kirigin 2004: 169, bilj. 771) valja pripisati lokalnim farskim proizvodima. M. Katić navodi dijelom istovremeni tip amfore manjeg kapaciteta „od crvene gline miješane s fino usitnjenim vapnencem“, koji se tijekom sredine/druge polovice 4. do početka 3. st. pr. Kr. proizvodio u Farosu (Katić 2005: 56; 2009: 89–90). Konačnu potvrdu provenijencije našeg ulomka ipak bismo trebali potražiti u mineraloško-petrografskim i kemijskim analizama, s obzirom da su nedavne analize tog tipa obuhvatile i nekoliko primjeraka crvenkaste grublje pročišćene fature ovog tipa amfore, za koje se zaključuje da su uvezene (Miše et al. 2019, sumarni prikaz na T. 3 nad str. 483, vidi i katalog). Prisutnost amfora tipa *Korint B* grublje fature posvjedočena je i nedavno objavljenim primjerkom otkrivenim na gradini Stine na otoku Korčuli (Borzić 2017: 8, sl. 1: 3), dok je ulomak makroskopski slične fature koji se veže više uz amfore tzv. prijelaznog tipa, moguće farski proizvod, nedavno zabilježen na gradini Sutlija (Paraman, Ugarković, in print).

Kućanska je keramika posvjedočena s više ulomaka grublje pročišćene fature, od kojih, međutim, nije sačuvan ni jedan dijagnostički dio. Njima pripadaju i dva fragmenta pitosa te ulomak veće posude izrazito crvene fature s bijelim primjesama (T. 2: 19). S druge strane, među ulomcima kuhinjskog posuđa ističu se dva oboda. Koso izvučen obod crveno-smeđe grublje pročišćene fature s nizom vidljivih primjesa (kalцит, kvarc,...) po svemu sudeći dio je chytre (T. 2: 20), dok je ulomak sivog oboda s pretežno bijelim primjesama vjerojatno od lopasa ili chytre s poklopcem (T. 2: 21). Grčko kuhinjsko posuđe pronađeno je na različitim višekratno istraživanim lokacijama u Farosu (Jeličić Radonić 1995: 95, 110–112; Kirigin, Hayes Leech 2002: 248, 253, Pl. Vc), ali za sada nije bilo predmetom detaljnije analize. Rijetke su i studije ove kategorije materijala s drugih istočnojadranskih nalazišta ovog perioda, no primjerke lonca s nešto drugačije profiliranim koso izvučenim obodom znamo s Palagruže (Miše 2006: 211, br. 7, sl. 3: 1) i Ise (npr. Ugarković 2019b: 186, 81.1) dok su ulomci lopasa, osim u Farosu, dokumentirani i u svetištima na Palagruži (Miše 2006: 210, br. 2, sl. 2: 3) i rtu Ploča (Šešelj 2010: 270–273; o grčkoj kuhinjskoj keramici Rotroff 2006: 165–224).

Pronađeni materijal, s kronološkim naglaskom na 4.–3. st. pr. Kr., uz tek pokoji ulomak koji se datira u kasnohelenistički period, uklapa se u postojeću generalnu sliku o oblicima korištenim u kućanstvima i keramičkim vrstama koje se pojavljuju u Farosu, dok sonda istražena na lokaciji *kuće Škoko* predstavlja skromni prilog rasvjetljavanju neistraženih dijelova Staroga Grada odnosno antičkog Farosa.

INTERNETSKI IZVORI / INTERNET SOURCES

- Koehler, C. G. 1992, *A Brief Typology and Chronology of Corinthian Transport Amphorae*, <http://projects.chass.utoronto.ca/amphorae/corab92.htm> (10.08.2021.)
- Geoport DGU – <https://geoport.dgu.hr/> (25.08.2021.)

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

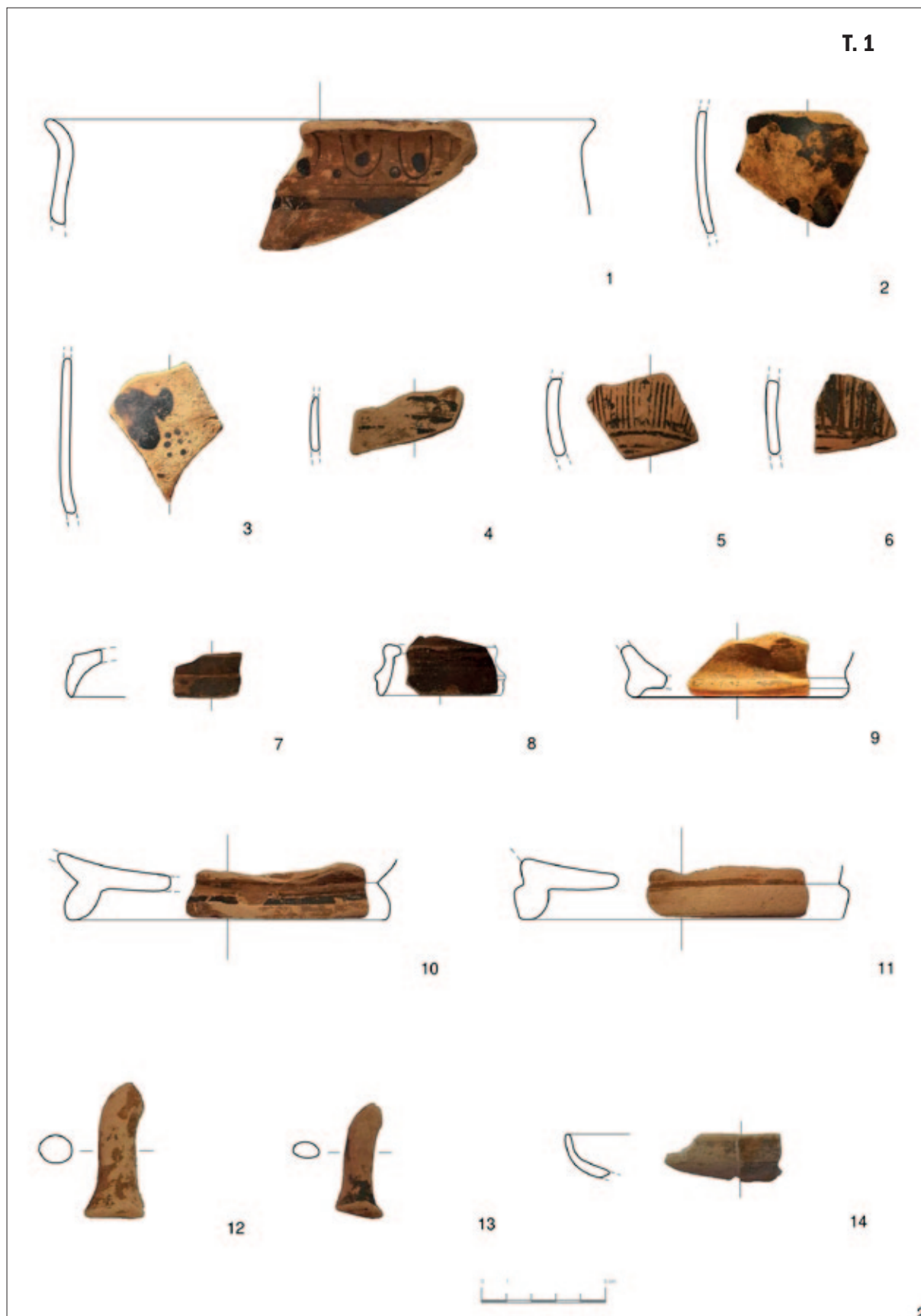
- Berti, F., Bonomi, S., Landolfi, M. (eds.) 1996, *Classico e Anticlassico. Vasi alto-adriatici tra Piceno Spina e Adria*, catalogo della mostra, San Giovanni in Persiceto.
- Borzić, I. 2017, Korint B i srodne amfore s istočnojadranskih gradinskih lokaliteta, in: *AdriAmphorae, Proceedings of the workshop, Zagreb, 21st April 2016*, Lipovac Vrkljan G., Radić Rossi I., Konestra A. (eds.), Institut za arheologiju, Zagreb, 5–12.
- Göransson, K. 2007, *The Transport amphorae from Euesperides. The maritime trade of a Cyrenaican city 400–250 BC*, *Acta Archaeologica Lundensia* 4 s. 25, Lunds Universitet, Lund.
- James, S. 2018, *Hellenistic pottery. The fine wares*, Corinth VII.7, American School of Classical Studies at Athens, New Jersey.
- Jeličić Radonić, J. 1995, Pharos – antički grad, in: *Pharos. Antički stari grad*, Jeličić Radonić J., Rauter Plančić B. (eds.), katalog izložbe, Muzejsko-galerijski centar, Zagreb, 96–115.
- Jeličić Radonić, J. 2017, Novac Dirahija, u. Faros, Grčki, grčko-ilirski i rimski novac, Split 2017, 132 – 142.
- Katavić, V., Jerončić, T. 2012, Lokalitet: Stari Grad – trafostanica, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 8 (2011), 688–690.
- Katić, M. 2000, Uvod u proučavanje keramičkih radionica Farosa, *Opuscula archaeologica*, Vol. 23–24 (1999–2000), 49–58.
- Katić, M. 2005, Proizvodnja kasnih Korintskih B amfora u Farosu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, Vol. 39, 51–59.
- Katić, M. 2009, *Urbanistički i kulturni profil Ise*, Unpublished PhD Theses, University of Zadar, Zadar.
- Kirigin, B. 2004, Faros, parska naseobina. Prilog proučavanju grčke civilizacije u Dalmaciji, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Vol. 96, 9–301.
- Kirigin, B. 2010, Gradina Sutilja povrh Trogira i nalazi rane keramike tipa Alto-Adriatico, in: *Scripta Branimiro Gabričević dicata*, Dukić J., Milošević A., Rapanić Ž. (eds.), Kulturno društvo Trilj, Trilj, 23–55.
- Kirigin, B. 2018, Pharos, Greek amphorae and wine production, in: *Paros IV. Paros and its colonies, Proceedings of the fourth international conference on the archaeology of Paros and the Cyclades Paroikia, Paros, 11-14 June 2015*, Katsonopoulou D. (ed.), The Institute for Archaeology of Paros and the Cyclades, Athens, 397–419.
- Kirigin, B., Hayes, J., Leech, P. 2002, Local pottery production at Pharos, in: *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana / Greek influence along the East Adriatic coast, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 24. do 26. rujna 1998. god. u Splitu*, Cambi N., Čače S., Kirigin B. (eds.), Književni krug, Split, 241–260.
- Koehler, C. G. 1978, *Corinthian A and B Transport amphorae*, PhD Thesis, Princeton University.
- Konestra, A., Ugarković, M., To each their own: fine wares, appropriation and changing social practices in the last centuries BCE Kvarner (NE Adriatic, Croatia), in: *Beyond Hybridity and Code-Switching: Material Approaches to Cultural Concurrences in the Late Hellenistic Mediterranean*, Diosono F., Maschek D. (eds), Oxford, in print.
- Lisičar, P. 1973, Cenni sulla ceramica antica, *Archeologica Jugoslavica*, Vol. 14, 3–29.
- Mihovilić, K. 2002, Grčki i helenistički nalazi u Istri i Kvarneru, in: *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana / Greek influence along the East Adriatic coast, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 24. do 26. rujna 1998. god. u Splitu*, Cambi N., Čače S., Kirigin B. (eds.), Književni krug, Split, 499–519.
- Miše, M. 2006, Antička kuhinjska keramika iz Diomedovog svetišta na Palagruži, *Histria Antiqua*, Vol. 14, Pula, 203–215.
- Miše, M. 2015, *Gnathia and related Hellenistic ware on the East Adriatic coast*, Archaeopress, Oxford.
- Miše, M., Serneels, V., Matana, A., Montanari, A., Kirigin, B. 2019, Provenance studies of amphorae from the Greek colony Pharos on the island of Hvar, Croatia, in: *250 Million Years of Earth History in Central Italy. Celebrating 25 Years of the Geological Observatory of Coldigioco*, Koeberl C., Bice D. M. (eds.), Geological Society of America, Special Paper 542, The Geological Society of America, Boulder (CO), 471–499.
- Paraman, L., Ugarković, M. 2021, Gradinsko utvrđenje Sutilja: nove spoznaje temeljene na arheološkim nalazima prikupljenim neinvazivnim istraživanjima, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Vol. 113 (2020), in print.
- Šešelji, L. 2010, *Promunturium Diomedes: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*, Unpublished PhD Thesis, University of Zadar, Zadar.
- Rotroff, S. 1997, *Hellenistic pottery, Athenian and imported wheelmade table ware and related material*, The Athenian Agora XXIX(1), The American School of Classical Studies at Athens, Princeton (NJ).
- Rotroff, S. 2006, *Hellenistic Pottery: the Plain Wares*, The Athenian Agora XXXIII, The American School of Classical Studies at Athens, Princeton (NJ).
- Ugarković, M. 2019a, *Geometrija smrti: isejski pogrebni obredi, identiteti i kulturna interakcija. Antička nekropola na Vlaškoj njivi, na otoku Visu. Vol. I/1*, Katalozi i monografije Arheološkog muzeja u Splitu 6, Arheološki muzej u Splitu, Institut za arheologiju, Split – Zagreb.
- Ugarković, M. 2019b, *Geometrija smrti: isejski pogrebni obredi, identiteti i kulturna interakcija. Antička nekropola na Vlaškoj njivi, na otoku Visu. Vol. I/2*, Katalozi i monografije Arheološkog muzeja u Splitu 6, Arheološki muzej u Splitu, Institut za arheologiju, Split – Zagreb.
- Yntema, D. 2005, *Conspectus forumarum of Apulian Grey Gloss Ware (ceramica a pasta grigia). Inventory of forms of the Apulian Grey Gloss wares*, Vrije Universiteit, Amsterdam.
- Whitebread, I. K. 1995, *Greek transport amphorae. A petrological and archaeological study*, Fitch Laboratory occasional paper 4, The British School at Athens, Exeter.

SUMMARY

As part of the project for the construction of a residential building owned by Ines Škoko in Stari Grad, on the island of Hvar, a small rescue archaeological excavation was carried out in 2020. The location of the research is located about 50 m southwest of the site of Remetin vrt, and only a few meters south of the preserved portion of the southern section of the ramparts of the Greek city of Pharos (Figs. 1–2). A 3 x 3 m probe documented a surface layer of arable land and a light brown embankment (SU 1), 180 cm thick, filled with rare finds of fragments of pottery and waste from the Greek to recent periods, followed by a 10 to 15 cm cultural layer of brown earth (SU 2), with numerous fragments of pottery from the Greco-Hellenistic period, which stretched in the northwestern part of the probe. In its northwestern part, a shallow burnt layer (SU 3) was documented, without any archaeological material. Beneath these layers is the bedrock (SU 4) and sterile red soil/terra rossa (SU 5), at the depth of 4.18 m a.s.l. (Figs. 3–4).

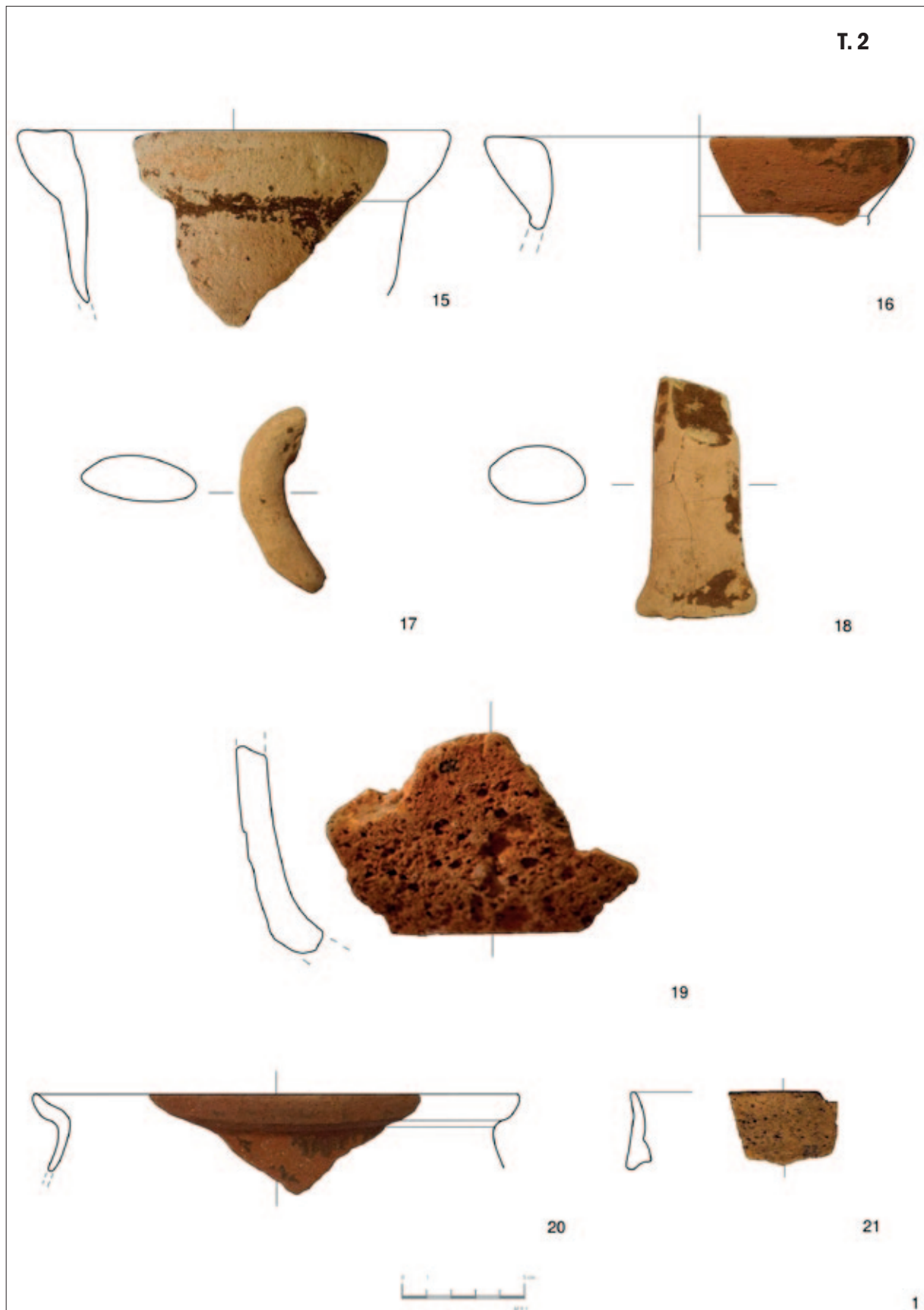
Among the finds found in the surface layer, a Roman bronze coin from late antiquity stands out (Fig. 5). Ceramic finds from the cultural layer (SU 2) were more in-depth processed. These consisted of fragments

of fine tableware, household coarse ware, cooking ware, pitthoi, and amphorae (Fig. 6). The diagnostic parts of the vessels (rims, bottoms, handles) account for 27% of the total fragments found. Most of the fine tableware can be associated with the different 4th–3rd century BC ceramic classes that included red-figure pottery (Pl. 1: 1–2, skyphos and jug); Alto Adriatico (Pl. 1: 3, skyphos with geometric and vegetative decoration), Gnathia ware (Pl. 1: 5–6, skyphos), and black-coated pottery (Pl. 1: 7–13, jug, kantharos (?), skyphos (?)). Fragments of the Corinth B type of amphora belong to the same chronological period (Pl. 2: 15–16), and mark the rise in the regional wine consumption and appropriation, while the only diagnostic fragment that could be safely attributed to later 2nd or 1st century BC is a gray-coated plate with a vertical rim (Pl. 1: 14). The discovered material, with chronological emphasis on 4th–3rd century BC, fits into the existing general picture of the forms used in households and ceramic classes appearing in Pharos, while the probe investigated at the Škoko house represents a small step forward in the contribution to illuminating still unexplored areas of ancient Pharos.

T. 1 Dijagnostička keramika iz SJ 2 (crtež i snimila: J. Beneta)

Pl. 1 Diagnostic pottery from SU 2 (drawing and photo by: J. Beneta)

T. 2 Dijagnostička keramika iz SJ 2 (crtež i snimila: J. Beneta)

Pl. 2 Diagnostic pottery from SU 2 (drawing and photo by: J. Beneta)